

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและแบบของการวิจัย

เนื่องจากวัตถุประสงค์ในการศึกษา มีทั้งรูปแบบการศึกษาข้อเท็จจริงจากพื้นที่ภาคสนามและเอกสาร ทั้งนี้ มีการสำรวจข้อมูลต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจในการดำเนินงานขององค์กรชุมชน และเพื่อให้ได้ประชากรตัวอย่างและข้อมูลที่ต้องการ การศึกษานี้ จึงใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน โดยมีขั้นตอนต่างๆ ได้แก่ การสุ่มแบบกลุ่มหรือพื้นที่ การสุ่มแบบเป็นระบบ และการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรตัวอย่างที่สุ่มได้

ข้อมูลที่เก็บรวบรวม จะมีทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยจะเป็นข้อมูลทั้งที่เป็นข้อมูลในเชิงคุณภาพและข้อมูลในเชิงปริมาณ

3.2 ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

การศึกษาได้เลือกจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นพื้นที่ศึกษา โดยคัดเลือกองค์กรชุมชนที่มีทั้งลักษณะสังคมเชิงวัฒนธรรมและลักษณะวิสาหกิจ (รวมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเงินมาเป็นกรณีศึกษา)

จังหวัดสุพรรณบุรี มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มเป็นส่วนใหญ่ มีพื้นที่บางส่วนเป็นที่ราบสูงพื้นที่ส่วนใหญ่ทำนาข้าว (<http://www.suphnburi.ac.th>, 2555) การปกครองส่วนท้องถิ่นแบ่งออกเป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลเมือง 1 แห่งคือ เทศบาลเมืองสุพรรณบุรีและเทศบาลตำบล 35 แห่งองค์การบริหารตำบล 91 แห่ง การปกครองส่วนภูมิภาคแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 110 ตำบล 1,007 หมู่บ้านและ 10 อำเภอ (<http://www.suphnburi.ac.th>, 2555) คือ

1. อำเภอเมืองสุพรรณบุรี มีพื้นที่ 540,917 ตารางกิโลเมตร 19 ตำบล 123 หมู่บ้าน
2. อำเภอดอนเจดีย์ มีพื้นที่ 252,081 ตารางกิโลเมตร 5 ตำบล 48 หมู่บ้าน
3. อำเภอด่านช้าง มีพื้นที่ 1,193,599 ตารางกิโลเมตร 7 ตำบล 93 หมู่บ้าน
4. อำเภอเดิมบางนางบวช มีพื้นที่ 552,330 ตารางกิโลเมตร 13 ตำบล 119 หมู่บ้าน
5. อำเภอบางปลาม้า มีพื้นที่ 481,298 ตารางกิโลเมตร 17 ตำบล 127 หมู่บ้าน
6. อำเภอศรีประจันต์ มีพื้นที่ 180,986 ตารางกิโลเมตร 9 ตำบล 64 หมู่บ้าน
7. อำเภอสองพี่น้อง มีพื้นที่ 750,381 ตารางกิโลเมตร 14 ตำบล 140 หมู่บ้าน
8. อำเภอสามชุก มีพื้นที่ 355,917 ตารางกิโลเมตร 7 ตำบล 68 หมู่บ้าน

9. อำเภอหนองหญ้าไซ มีพื้นที่ 420,209 ตารางกิโลเมตร 6 ตำบล 64 หมู่บ้าน

10. อำเภออุทุมพร มีพื้นที่ 630, 29 ตารางกิโลเมตร 15 ตำบล 151

การศึกษาข้อมูลขององค์กรชุมชน จากฐานข้อมูลของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี (<http://www.codi.or.th>, 2555) พบว่า เป็นข้อมูลขององค์กรชุมชนที่ได้รับการรับรองสถานภาพตามข้อกำหนดของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนปี 2551 แล้วจำนวน 619 องค์กรและยังมีองค์กรชุมชนในรูปแบบอื่นๆ เช่น สหกรณ์ มูลนิธิปราชญ์ ชาวบ้านจำนวนหนึ่ง

เพื่อให้ได้ประชากรในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาจึงต้องใช้ขั้นตอนในการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ในขั้นตอนแรกของการสุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษาได้กระทำการสุ่มตัวอย่างหน่วยพื้นที่การศึกษาระดับอำเภอจำนวน 4 ตัวอย่าง จากจำนวนอำเภอ 10 อำเภอ และเพื่อเป็นการตรวจสอบความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างในระดับอำเภอดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงได้ใช้สูตรการประมาณสัดส่วนตัวอย่าง ดังนี้คือ (ศิลป์ชัย นิลกร, 2550)

$$n = \frac{n_0}{1 + \frac{n_0}{N}}$$

เมื่อ $n_0 = 4$; $N = 10$ ฉะนั้นค่าที่ได้จากสัดส่วนประชากรตัวอย่าง เท่ากับ 2.86 หรือ 3 อำเภอแต่ผู้ศึกษาได้ทำการเพิ่มตัวอย่างจากสัดส่วนที่คำนวณไว้อีก 1 อำเภอ จำนวนประชากรตัวอย่าง จึงมีจำนวนทั้งสิ้น 4 อำเภอ ดังนั้น การกำหนดขนาดประชากรตัวอย่างจึงเกินสัดส่วนการยอมรับ

การสุ่มประชากรตัวอย่าง ซึ่งเป็นพื้นที่ระดับอำเภอ กระทำด้วยวิธีสุ่มแบบระบบ (Systematic Random Sampling) โดยกำหนดให้ช่วงของการสุ่มตัวอย่างเป็น $10/4$ ($l = n/N$) = 2.5 ได้ค่าของช่วงการสุ่มตัวอย่างเท่ากับ 3 โดยเริ่มนับจากหน่วยประชากรที่ 10 และผลที่ได้จากการสุ่มคือ 1) อำเภอเมืองสุพรรณบุรี 2) อำเภอสองพี่น้อง 3) อำเภอเดิมบางนางบวช และ 4) อำเภออุทุมพร ทั้ง 4 อำเภอมีจำนวนองค์กรชุมชนในตำบลต่างๆ ดังนี้คือ

ตารางที่ 3.1 อำเภอที่ได้จากการสุ่มแบบเป็นระบบและจำนวนตำบลที่มีองค์กรชุมชน

อำเภอ	ตำบล	จำนวนองค์กรชุมชน
1. เมืองสุพรรณบุรี มี 58 องค์กรชุมชน ใน 13 ตำบล	1. สนมชัย	3
	2. ทหารหัด	11
	3. สระแก้ว	3
	4. ร้วใหญ่	11
	5. ดอนโพธิ์ทอง	1
	6. ไผ่ขวาง	1
	7. ตลิ่งชัน	1
	8. โคกโคเต่า	1
	9. ดอนมะสังข์	1
	10. ทับตีเหล็ก	1
	11. ท่าพี่เลี้ยง	9
	12. บ้านโพธิ์	4
	13. โพธิ์พระยา	11
รวม	13	58

ตารางที่ 3.1 ต่อ

2. อำเภอสองพี่น้อง	14. ฟุ้งคอก	21
องค์กรชุมชนมีใน 8 ตำบล	15. บางพลับ	16
	16. หนองบ่อ	15
	17. สองพี่น้อง	2
	18. บ่อสุพรรณ	1
	19. บางตาเถร	1
	20. ศรีสำราญ	1
	21. หัวโพธิ์	1
รวม	8	58
3. อำเภอเดิมบางนางบวช องค์กรชุมชนมีใน 13 ตำบล	22. เขาดิน	18
	23. เขาพระ	10
	24. โศกข้าง	25
	25. เดิมบาง	39
	26. ฟุ้งคลี	28
	27. นางบวช	21
	28. ป่อกรู	39
	29. ปากน้ำ	17

ตารางที่ 3.1 ต่อ

อำเภอ	ตำบล	จำนวนองค์กรชุมชน
	30. ยางนอน	19
	31. วังศรีราช	3
	32. ทนองกระพุ่ม	25
	33. หัวเขา	31
	34. หัวนา	21
รวม	13	296
4. อำเภออุทุมพรพิสัย 9 องค์กรชุมชนใน 7 ตำบล	35. จระเข้สามพัน	4
	36. จระเข้บัว	1
	37. อุทุมพร	1
	38. บ้านดอน	2
	39. ดอนมะเกลือ	1
	40. ทนองโอง	11
	41. พลับพลาย	1
รวม	7	21
รวมทั้งหมด	41	433

จากตารางที่ 3.1 องค์กรชุมชนจาก 41 ตำบล มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 433 องค์กรชุมชน ผู้ศึกษาจะทำการเลือกตำบลที่จะนำมาศึกษาเพียง 4 ตำบล โดยใช้สูตรการหาสัดส่วนประชากรข้างต้น และจากการคำนวณสัดส่วนของประชากรตัวอย่าง ($n_0 = 4$; $N = 41$) ได้เท่ากับ 3.6 ผู้ศึกษาจึงได้ทำการสุ่มตัวอย่าง 4 ตำบลจาก 41 ตำบลและได้กระทำโดยวิธีจับสลากชื่อตำบลจากแต่ละอำเภอ จากนั้นจะได้ทำการสุ่มตัวอย่างองค์กรชุมชน 4 องค์กรชุมชนจากแต่ละตำบลที่สุ่มได้ด้วยวิธีการจับสลากเช่นเดียวกัน

รายชื่อตำบลที่สุ่มได้ด้วยวิธีการสุ่มแบบจับสลากจากในแต่ละอำเภอได้แก่ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมืองสุพรรณบุรี ตำบลบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง ตำบลทุ่งคลี อำเภอเดิมบางนางบวชและตำบล บ้านดอนอำเภออยู่ทอง ทั้ง 4 ตำบลประกอบด้วยองค์กรชุมชนดังในตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 ตำบลที่สุ่มได้และรายชื่อองค์กรชุมชนภายในตำบล

ตำบล	องค์กรชุมชน	ประเภท
1. สระแก้ว อ.เมือง	1. ผู้ทรงคุณวุฒิ ม.6 (ปราชญ์ชาวบ้าน)	สังคมเชิงวัฒนธรรม
	2. ผู้ทรงคุณวุฒิ ม. 7 (ปราชญ์ชาวบ้าน)	สังคมเชิงวัฒนธรรม
	3. ผู้ทรงคุณวุฒิ ม.3 (มูลนิธิข้าวจ้าว ; ปราชญ์ชาวบ้าน)	สังคมเชิงวัฒนธรรม
2. บ่อสุพรรณ อ. สองพี่น้อง	4. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสองพี่น้องจำกัด ม. 18	วิสาหกิจ/การเงิน
3. ทุ่งคลี อ.เดิมบางนางบวช	5. กลุ่ม กข.คจ. บ้านกว้างสามยอด	สังคมเชิงวัฒนธรรม
	6. กองทุนแม่ของแผ่นดิน	วิสาหกิจ/การเงิน
	7. กองทุนหมู่บ้าน บ้านดอนสนวน ม.1	วิสาหกิจ/การเงิน
	8. เครือข่ายสวัสดิการชุมชน ต.ทุ่งคลี	สังคมเชิงวัฒนธรรม
	9. กองทุนหมู่บ้าน บ้านขุยโพธิ์	วิสาหกิจ/การเงิน
	10. กลุ่ม อสม. (อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน) ม. 7	สังคมเชิงวัฒนธรรม

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ตำบล	องค์กรชุมชน	ประเภท
	11. กลุ่มแม่บ้าน ม.7	สังคมเชิงวัฒนธรรม
4. บ้านดอน อ.อุ้มทอง	12. สหกรณ์ผู้ใช้น้ำบ้านดอน จำกัด หมู่ 1	วิสาหกิจ/การเงิน
รวม	12	

จากตารางที่ 3.2 การสุ่มตัวอย่างตำบล 4 ตำบลด้วยวิธีการสุ่มแบบจับสลากทำให้ได้จำนวนองค์กรชุมชนในตำบลต่างๆ ดังนี้ คือ ตำบลสระแก้ว อำเภอเมืองสุพรรณ มีองค์กรชุมชน 3 องค์กรชุมชน ตำบลอู่สุพรรณ อำเภอสองพี่น้องมีองค์กรชุมชน 1 องค์กรชุมชน ตำบลทุ่งคลี อำเภอเดิมบางนางบวชมี 7 องค์กรชุมชนและตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง มีองค์กรชุมชน 1 องค์กรชุมชน รวมทั้งสิ้น 12 องค์กรชุมชน

การหาสัดส่วนในระดับองค์กรชุมชน ได้กระทำเช่นเดียวกับการหาสัดส่วนเชิงพื้นที่ในระดับอำเภอและตำบล ($n_0 = 4; N = 12$) ซึ่งค่าสัดส่วนประชากรตัวอย่างในระดับองค์กรชุมชนเท่ากับ 3.1 แต่ผู้ศึกษาได้เพิ่มจำนวนองค์กรชุมชนขึ้นอีก 1 องค์กรชุมชน จึงรวมองค์กรชุมชนในการศึกษาทั้งสิ้นจำนวน 4 องค์กรชุมชน

อย่างไรก็ตาม ตำบลจำนวน 2 ตำบลซึ่งได้จากการสุ่ม มีองค์กรชุมชนเพียง 1 องค์กรชุมชน ดังนั้นทั้งสองตำบล จึงไม่ต้องกระทำการสุ่มตัวอย่างองค์กรชุมชน ตำบลดังกล่าวได้แก่ ตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทองและตำบลอู่สุพรรณ อำเภอเมือง สำหรับตำบลสระแก้ว และตำบลทุ่งคลี ผู้ศึกษากระทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการจับสลากองค์กรชุมชนจากตำบลทั้งสองเพื่อให้ได้องค์กรชุมชนมาอย่างละ 1 องค์กรชุมชน

ดังนั้น จึงได้องค์กรชุมชนที่ใช้ในการศึกษา 4 องค์กรชุมชนดังนี้

- 1) องค์กรชุมชนผู้ทรงคุณวุฒิหมู่ 3 (ประชณัฐชาวบ้าน; มูลนิธิข้าวขวัญ) ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง
- 2) องค์กรชุมชนสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสองพี่น้องจำกัด ม. 18 ตำบลอู่สุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง
- 3) องค์กรชุมชนกลุ่ม อสม. (อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน) หมู่ 7 ตำบลทุ่งคลี อำเภอเดิมบางนางบวช
- 4) องค์กรชุมชนสหกรณ์ผู้ใช้น้ำบ้านดอนจำกัด หมู่ 1 ตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ

การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่เก็บโดยตรงจากตัวแทนประชากรหรือเรียกว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งจะมีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้ศึกษาจะเข้าไปสังเกตกระบวนการดำเนินงานขององค์กรชุมชน ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมและสังเกตการณ์การดำเนินงานขององค์กรชุมชนเป้าหมายทั้ง 4 องค์กรชุมชน ซึ่งจะใช้ระยะเวลาองค์กรละประมาณ 6 สัปดาห์ การสังเกตดังกล่าว จะกระทำทั้งการสังเกตแบบกึ่งเค้าโครง (Semi structure) เค้าโครงและการสังเกตแบบไม่มีเค้าโครง

นอกจากนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูล ยังกระทำโดยวิธีการสัมภาษณ์ผู้นำองค์กรชุมชนแบบเจาะลึก ซึ่งจะกระทำโดยการสัมภาษณ์แบบมีเค้าโครง สำหรับสมาชิกซึ่งเป็นคณะทำงานขององค์กรชุมชนจะทำการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group) และจะทำการสัมภาษณ์เจาะลึกสมาชิกอื่นๆ ขององค์กรชุมชนทั้ง 4 องค์กร องค์กรละ 25 คนรวมทั้งสิ้น 100 คน โดยใช้แบบสอบถามเพื่อการสัมภาษณ์ โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่างของกลุ่มประชากรที่ให้สัมภาษณ์

2 ข้อมูลทุติยภูมิ

นอกจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้างต้น การศึกษานี้ จะได้นำข้อมูลทุติยภูมิ มาทำการพิจารณาประกอบการศึกษานี้ด้วย ข้อมูลดังกล่าวได้แก่

- 1) เอกสารรายละเอียดองค์กร เช่น ประวัติ ภูมิหลังวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร โครงสร้างองค์กร โครงสร้างการทำงาน
- 2) เอกสารที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดของกิจกรรมขององค์กร
- 3) เอกสารการวางแผนการดำเนินงานและการปฏิบัติงาน รายงานการประชุม เป็นต้น
- 4) เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ เช่น ที่มางบประมาณ การจัดการงบประมาณ เป็นต้น
- 5) เอกสารการประเมินผลสำเร็จขององค์กรชุมชน ทั้งด้านผลผลิตและผลลัพธ์

ข้อมูลทุติยภูมิที่ได้ จะนำมาใช้ประกอบการศึกษา และนำมาสนับสนุนการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ โดยจะเก็บรวบรวมจากเอกสารขององค์กรแต่ละองค์กร เอกสารที่ปรากฏในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ในเว็บไซต์ขององค์กรชุมชนนั้นๆ

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมภาคสนาม จะมีทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ข้อมูลในเชิงคุณภาพจะนำมาวิเคราะห์ด้วยการบรรยายและอธิบายจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล การจัดหมวดหมู่ การ

เชื่อมโยงข้อมูล ทั้งนี้ การแสดงหรือการนำเสนอข้อมูลบางส่วนจะนำเสนอข้อมูลในเชิงตัวเลขและเชิงคุณสมบัติขององค์กรชุมชน โดยเฉพาะการวิเคราะห์เพื่อสนองตอบต่อคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้านการดำเนินงานขององค์กรชุมชนหรือองค์กรภาคประชาชน

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการจำแนก และการเปรียบเทียบ จะกระทำทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ วิธีการเชิงคุณภาพจะวิเคราะห์ด้วยการอธิบายและการบรรยาย พร้อมทั้งการทำตารางบรรยายเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ จะทำการวิเคราะห์ด้วยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละหรืออัตราส่วนร้อยละ (Frequency) ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Mean and S.D) และตารางไขว้ (Cross tabulation) ทั้งนี้ จะใช้คะแนนค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการเปรียบเทียบและจัดลำดับความสำคัญของตัวชี้วัดความสามารถในการดำเนินงานขององค์กรชุมชนหรือองค์กรภาคประชาชน การวิเคราะห์ดังกล่าว จะกระทำทั้งในส่วนขององค์กรชุมชนหรือองค์กรภาคประชาชนที่ลักษณะการดำเนินงานทางสังคมเชิงวัฒนธรรม และลักษณะการดำเนินงานวิสาหกิจหรือธุรกิจชุมชน

ในการวิเคราะห์เพื่อหาตัวชี้วัดระดับความสามารถในการดำเนินงานขององค์กรชุมชนหรือองค์กรภาคประชาชนข้างต้น ผู้ศึกษาได้จัดทำตารางจากข้อสรุปของแนวคิดทฤษฎี ซึ่งได้จากการทบทวนวรรณกรรม เพื่อเป็นแนวทางและเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยได้จำแนกองค์ประกอบด้านการดำเนินงาน มาตราวัดและตัวชี้วัดขององค์ประกอบการดำเนินงานองค์กรชุมชนหรือองค์กรภาคประชาชน ดังได้แสดงไว้ในตารางที่ 2.1 (บทที่ 2) โดยได้จำแนกออกเป็นประเด็นตัวแปรองค์ประกอบหลักในการดำเนินงาน 7 องค์ประกอบ (Parameter) และจำแนกประเด็นตัวแปรรอง (Complex Variable) เพื่อใช้เป็นมาตรวัดจากประเด็นองค์ประกอบหลักดังกล่าว โดยประเด็นตัวแปรรองจะนำไปสู่ตัวแปรที่เป็นตัวชี้วัด (Indicator / Simple Variable) เพื่อนำไปวัดระดับความสามารถในการดำเนินงานขององค์กรชุมชนหรือองค์กรภาคประชาชน ทั้งนี้ ข้อสรุปในการวิเคราะห์ความสามารถในการดำเนินงานการดำเนินงานจะนำไปเป็นสิ่งที่ชี้แสดงความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนหรือองค์กรภาคประชาชน

3.5 การแปรผลข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ จะนำมาแปรผลโดยการบรรยาย การอธิบาย การพรรณนาตามข้อมูลที่ได้จากการ จำแนกและเปรียบเทียบรวมทั้งจะนำผลดังกล่าวมาอภิปรายตัวชี้วัดประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์กรชุมชนหรือ องค์กรภาคประชาชนต่อไป